

**ПРОЈЕКАТ РЕВИТАЛИЗАЦИЈЕ
ПРОСТОРНЕ
КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ
ЦЕЛИНЕ ТОПЧИДЕР**

**ПОТРЕБА ОЧУВАЊА ПРОСТОРНЕ
КУЛТУРНО-ИСТОРИЈСКЕ
ЦЕЛИНЕ ТОПЧИДЕР**

Критички однос према класичном наслеђу и могућност да се кроз пројектовање малих ансамбала и грађевина у оквиру културно-историјских целина остваре савремена архитектонска дела, која представљају суштинску обнову изворних принципа и хуманизма класичне архитектуре са свежином и снагом која одговара нашем савременом сензибилитету,¹ били су полазиште за групу људи окупљених око пројекта ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер.

Идеја Завода за заштиту споменика културе града Београда да један простор попут Топчидера, који формално поседује све одлике респектабилног културног добра а које, нажалост, не успева да наметне граду чији је део, учини доступнијим и прихватљивијим наишла је на разумевање Секретаријата за културу Скупштине града Београда, професора, сарадника и студената Архитектонског, Филозофског и Шумарског факултета.

Због чега смо се одлучили да професори и студенти наведених факултета буду сарадници на пројекту и да кроз радионице предложе могућа решења за реконструкцију Топчидера?

Због тога што досадашње студије о теми обнове, ревитализације, реконструкције, интегративне конзервације и одрживог развоја нису успеле да реафирмишу Топчидер. Напротив. Нудиле су или радикална решења, која су деградирала културно наслеђе, или су решавале само делове, а нису сагледавале целину. Одлука да се уради план Топчидера, донета пре више од једне деценије, никада није спроведена. Без постојања плана могле су се спроводити само мере техничке заштите, које су омогућавале одржавање објеката и простора.

Због тога што Пројекат ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер, образложен и

подржан од стране Министарства културе, са сагласношћу Француске амбасаде и потврдом из Високе школе за конзервацију у Паризу о заинтересованости да се тако важан пројекат реализује, није успео да се пробије кроз бројне административне препреке. Због тога што је организација *Heritage without borders* у пројекту видела пре могућност едукације него реализације.

У међувремену је Топчидер пропадао.

Идеја да се студентима понуди да кроз радионице и усмерење својих професора, асистената и сарадника факултета предложи могућа решења за Топчидер, без обзира на то колико је на почетку изгледала као утопија, уродила је плодом. Изложба студентских радова, са пратећим каталогом, показала је да су студенти били спремни колико да истакну установљене вредности, толико и да храбро промене оно што је заиста подложно промени. Предлози за уређење парка уношењем елемената који омогућавају да се посетиоци у њему боље осећају – изградњу изложбених павиљона, стаклених башти, продавница сувенира, спремишта за бицикле, видиковца, мостова и клупа, или посебних занимљивости као што су парковске лудости или свечани улазак у храм природе – представљају лако и брзо оствариве пројекте, који при том не угрожавају интегритет културне баштине.²

Данашња ситуација, тачно годину дана после завршетка пројекта, указује да смо били на правом путу.

Парцијално решавање саобраћаја само у односу на усвојени пројекат моста преко Аде Циганлије, предлог урбанистичког пројекта Летње позорнице, око које се развијају нови објекти у вези с њом али не разматра шире окружење, реконструкција Хиподрома и ресторана Милошев конак, изградња стамбених зграда испред Дворске економије показују да ће недостатак јединствене стратегије онемогућити да се на прави начин искористе предности које поседује просторна културно-историјска целина.

Вера Павловић-Лончарски

Реализација пројекта ревитализације

у оквиру наставе на посебном програму 2 –

Развој и теорија архитектуре и уметности,

Архитектонски факултет Универзитета у Београду

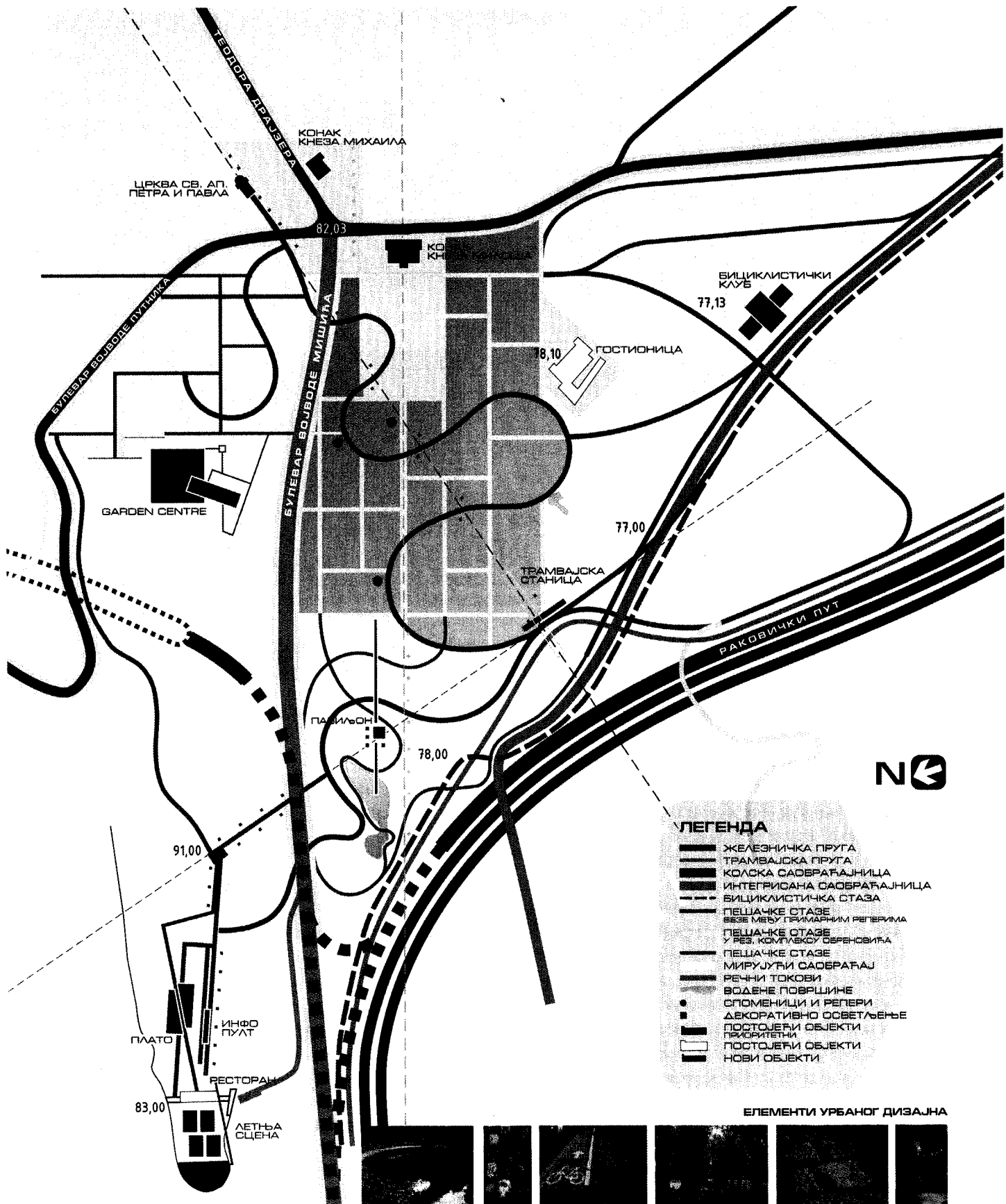
За студенте завршне године Архитектонског факултета у Београду, који похађају *посебни програм 2 – Развој и теорија архитектуре и уметности*, велики изазов је представљала могућност да, захваљујући сарадњи са Заводом за заштиту споменика културе града Београда, своје стечено знање из историјске архитектуре (током претходна два семестра на четвртој години студија на предмету *Стили и форме у архитектури*),³ примене

на оживљавању централне зоне Топчидера, његовог најстаријег језгра око Конака кнеза Милоша, кроз предлагање будуће намене појединих делова, уређење слободних површина и обликовање мањих архитектонских форми, шеталишних променада, капија, парковског мобилијара, светиљки и сл. Интересовање студената, од којих су понеки први пут боравили у овом историјском амбијенту, још више је појачао утисак који је он оставио на њих након обиласка, јер су схватили да је овај заштићен простор од изузетног националног значаја неправедно запостављен и препуштен пропадању. Спознаја великог историјског значаја и великих природних потенцијала Топчидера, с једне стране, и његовог потпуног маргинализовања у свести становника Београда, с друге стране, дала је додатни подстрек студентима да неспутано и смело изнесу своје идеје о његовом будућем унапређењу и оживљавању, ослобођене стега и условљености реалним проблемима, који обично спутавају и ограничавају официјелне предлоге за уређење оваквих простора. Учешће младих, у овом случају студената, веома је значајно јер су они једни од будућих корисника тог простора и они сами најбоље могу да кроз своје предлоге артикулишу садржаје и форме које ће задовољити њихове потребе.

Методологија рада на пројекту

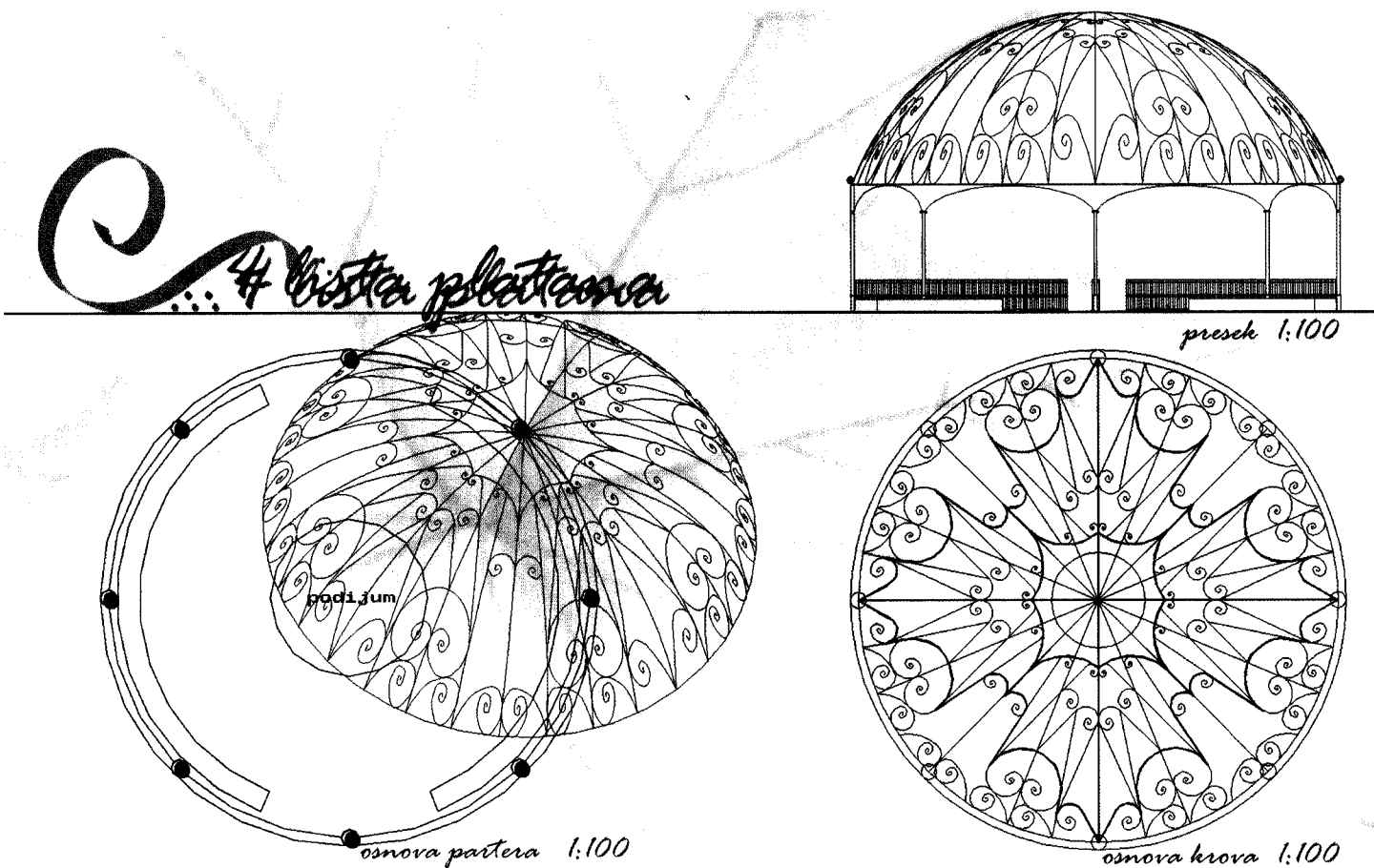
Рад на пројекту био је осмишљен кроз три фазе. У првој фази студенти⁴, подељени у четири групе, спровели су обимне историјске, урбанистичке и архитектонске анализе, из којих су произашли валоризација целог подручја и главна полазишта за будућа решења. Истраживани су: урбанистички развој и изградња грађевина на простору Топчидера, на основу података из литературе и старих планова; архитектонске и стилске карактеристике, као и стање грађевина, парка, споменика, фонтана и сл.; историјски и архитектонски значај грађевина и слободних површина; диспозиција грађевина и њихови међусобни односи; доминантне визуре и визуелне везе између грађевина које треба очувати или нагласити; карактеристике и намена грађевина и слободних површина, као и нове намене, чије је увођење неопходно за ревитализацију парка. Истраживан је и постојећи саобраћај: врсте и правци пешачких стаза, моторног, трамвајског и железничког саобраћаја, путем непосредног проучавања на терену и прикупљања података из литературе и из досадашњих планова и пројеката за уређење овог простора. Циљ је био не само да се идентификују проблеми и критичне тачке у простору већ и да се открију потенцијали простора, значајне визуре и жижне тачке.

На основу наведених истраживања и анализе прикупљених података, који су резултирали валоризацијом постојећих грађевина и слободних простора, у другој

Сл. 1. Предлој уређења централне зоне Тојчидера – рад једне од група студената Архитектонској факултету

Сл. 3. Предлој решења отвореној павиљона – рад Биљане Биорац, сйуденїа Архїтектонскої факултета

евидентирају бројни проблеми, сагледа њено данашње стање и уоче потенцијали за будући развој. Посебно је значајно то што су студенти били у прилици да у појединим фазама рада, кроз презентацију својих истраживања и идеја будућег уређења простора, образлажу свој приступ студентима других факултета. То је омогућило да се кроз веома живу дискусију размене информације, сучеле гледишта и сагледају могући правци деловања у простору, што је у великој мери помогло свим учесницима у пројекту да се јасније схвате вредности простора, дефинишу главна полазишта за даље деловање и осмисле квалитетна решења.

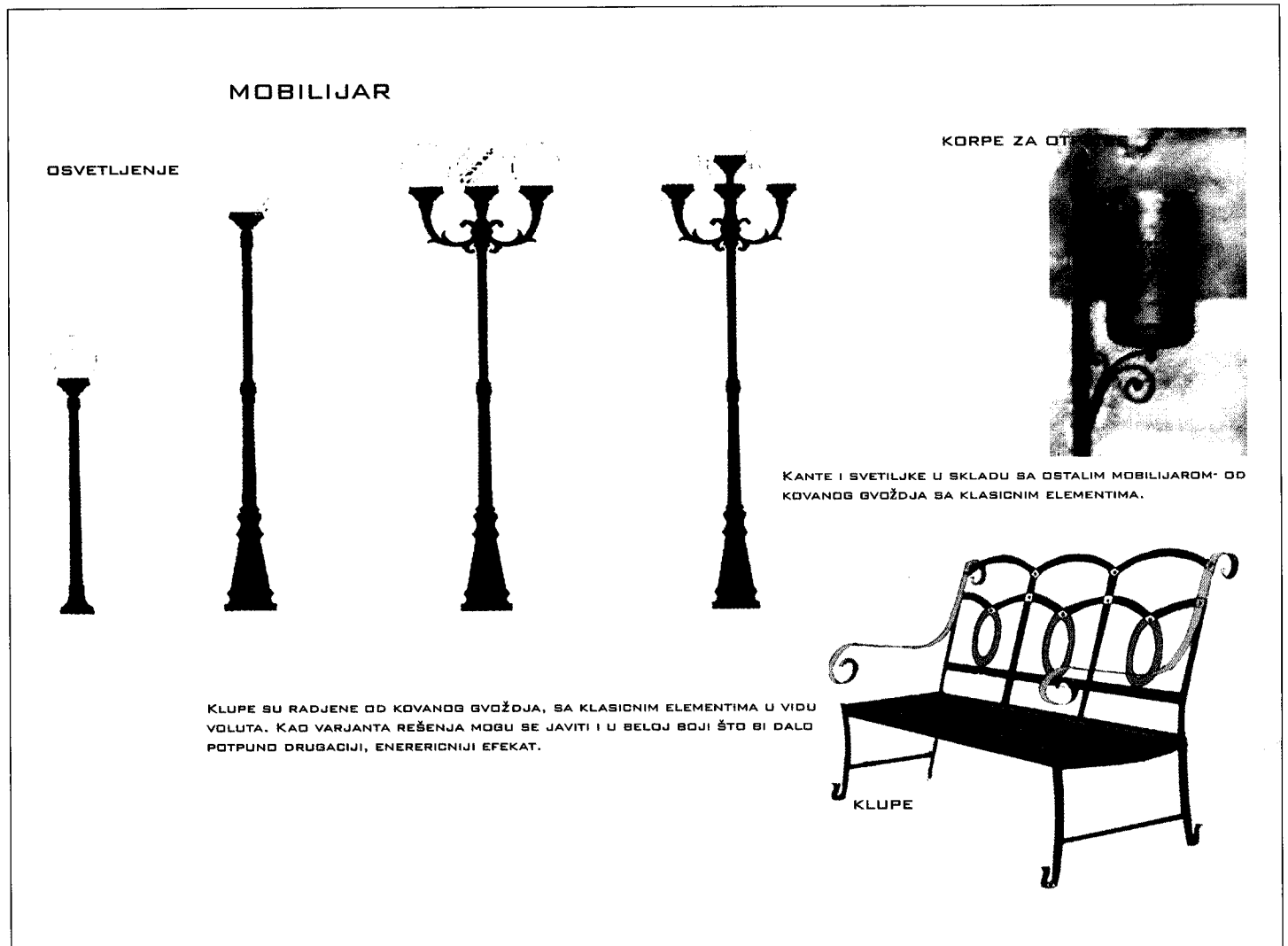
Током реализације пројекта студенти архитектуре су добијали неопходне сугестије и помоћ наставника и сарадника који су у њему учествовали.⁵ Тежило се да се они не спутавају у раду, тако да им није сугерисана неопходност примене класичних принципа организације и обликовања слободних и водених површина и пешачких токова, као и стилских облика у форми нових грађевина и парковског мобилијара (капија, ограда, клупа,

светиљки и сл.) у овом историјском амбијенту, већ им је дата потпуна слобода у избору властитог приступа. Из тог разлога они су усмеравањем ка испитивању могућности примене класичних принципа и стилских облика у историјском амбијенту Топчидера и формирању властитог критичког односа према историјским формама и њиховом значењу у савременој архитектури.⁶

Остварени резултати студената

Предлози уређења и ревитализације централног дела Топчидерског парка, које су осмислили студенти Архитектонског факултета, показали су сву разноликост њихове креативности инспирисане класичном стилском архитектуром, која се кретала од вештине да прецизно обликују простор и мале грађене форме према законима архитектуре историјских стилова до способности да веома неспутано делују у историјском простору, акцентирајући само поједине делове и стварајући модерна дела асоцијативне природе.

Уколико се посматрају предлози за уређење целине,

Сл. 4. Предлој решења парковској мобилијара – рад Љубице Биговић, студенткиња Архитектонској факултетиња

види се да је већини радова заједничка тежња да се, ослањајући се на предлог решења саобраћаја из Генералног урбанистичког плана Београда 2021, разреши проблем прекомерног присуства моторног саобраћаја у централној зони Топчидерског парка. Из тог разлога су саобраћајнице у непосредној близини Милошевог конака (на делу код раскрснице Булевара војводе Мишића, Т. Драјзера и Раковичког пута) претваране у интегрисане улице, како би се смањило штетно дејство саобраћаја на амбијент, грађевине, споменике, вегетацију и посетиоце, али и омогућило несметано кретање пешака и повезивање простора око цркве и конака као јединствене поплочане површине. Такође, предлагано је веће активирање Топчидерске улице и изградња укопане терасасте гараже код улаза у будући тунел, како би се саобраћај изместио из централне зоне парка и обезбедио довољан број паркинг места за будуће посетиоце. Поред тога, сви ра-

дови су предвидели увођење бицикличке стазе око парка, којом би се он повезао са околним стамбеним и рекреативним деловима града, и постављање бројних малих спремишта за бицикле у виду надстрешница, где би се они одлагали.

Већина решења јасно је издвојила средишњи део парка (правац који повезује Милошев конак и обелиск), дајући му, због његовог великог историјског значаја, најрепрезентативније уређење, у духу неокласичне архитектуре: с великим воденим огледалима, улазном капијом, монументалном променадом са колонадама и сл. Овај део парка јасно је контрастиран са, данас запуштеним, простором са језерцима и мостићима у духу јапанског парковског уређења, уз очување његовог органског карактера, вијугавих стазица и специфичног богатог растиња. Поред тога, студенти су се заложили и за оживљавање простора старог расадника и његовог повезивања

са централним делом парка затварањем постојеће колске саобраћајнице. Предложена решења предвидела су реконструкцију постојеће стаклене баште у њеном оригиналном облику, познатом са старих фотографија, и изградњу нових ботаничких павиљона, у којима би се излагало и продавало разноврсно растиње. Терасастим уређењем падине са стазама, зеленилом и воденим каскадама унела би се већа динамика у овај простор и привукли посетиоци. Поједина решења су посебну пажњу посветила оживљавању и уређењу простора некадашње летње позорнице, повезујући је са централним делом парка.

Ради активирања простора парка и уношења нових садржаја, углавном културне, угоститељске и рекреативне намене, предвиђена је изградња бројних малих грађених форми (изложбених и музичких павиљона, отворених сцена са гледалиштима, кафеа, надстрешница за одмор и одлагање бицикала и сл.), уређење стаза и површина за игру деце, као и веће увођење водених токова и површина. Код обликовања изгледа нових грађевина студенти су понудили читав спектар различитих приступа – од прецизног интерпретирања класичних стилских форми и детаља, преко реинтерпретације стилских облика и стварања савремених форми у духу основних принципа класичне архитектуре, до пројектовања потпуно савремених структура које су одраз нашег времена или су инспирисане облицима из природе. Висок ниво инвенције показан је и код дизајнирања клупа, корпи за отпатке, светиљки и сл.

Потенцијал студентског рада у сарадњи са службом заштите

Мада је пред студенте постављен тежак задатак – да осмисле ревитализацију изузетно значајног културно-историјског простора који се данас и поред знатног залагања налази у изузетно лошем стању, може се рећи да су они остварили веома квалитетна решења и дали много нових идеја за уређење целог простора, активирање појединих постојећих грађевина и површина савременим садржајима или оживљавањем старих, као и предлагањем изградње нових грађених форми малих размера и сведеног обликовања, које својом архитектуром не би нарушиле овај историјски амбијент. Тиме је у великој мери оправдано ангажовање студената на изради овако комплексног задатка, јер је показано да њихови радови могу да унесу свеже идеје и дају једноставне предлоге за уређење појединих делова Топчидерског парка, који могу да скрену пажњу јавности на потребу оживљавања целине.

Нађа Куртовић-Фолић,
Мирјана Ројер-Блајковић, Ана Никезић

Реализација пројекта ревитализације у оквиру наставе на Катедри за планирање и пројектовање у пејзажној архитектури Одсека за пејзажну архитектуру и хортикултуру Шумарског факултета Универзитета у Београду

Топчидер, један од највреднијих културно-историјских простора Београда, доживео је током времена више промена. Данашње стање и третман овог простора, у већини аспеката, не одаје утисак важности који је у историји и култури Београда и српске државе имао. Због тога је, са посебним задовољством, као својеврстан стручни и предавачки изазов, прихваћена иницијатива Завода за заштиту споменика културе града Београда за организовање студентских радионица на тему »Ревитализација Топчидера«, у сарадњи с колегама са Архитектонског и Филозофског факултета Универзитета у Београду.

Како се студенти Одсека за пејзажну архитектуру и хортикултуру Шумарског факултета на завршним годинама студија, посебно на Катедри за планирање и пројектовање у пејзажној архитектури,⁷ баве у значајној мери темама садржаним у предложеном пројекту, пред њих је постављен озбиљан и нимало лак задатак – конкретан проблем ревитализације једне културно-историјске целине. Приступ реализацији пројекта остварен је кроз рад у групама, формираним на основу личних афинитета студената. Посебно је акцентована потреба за пажљивим историјским истраживањем пре било каквих интервенција и потенциран је значај интердисциплинарности. Менторски тим⁸ је студентима указивао на начине и потребе осмишљеног прилаза овако комплексним темама.

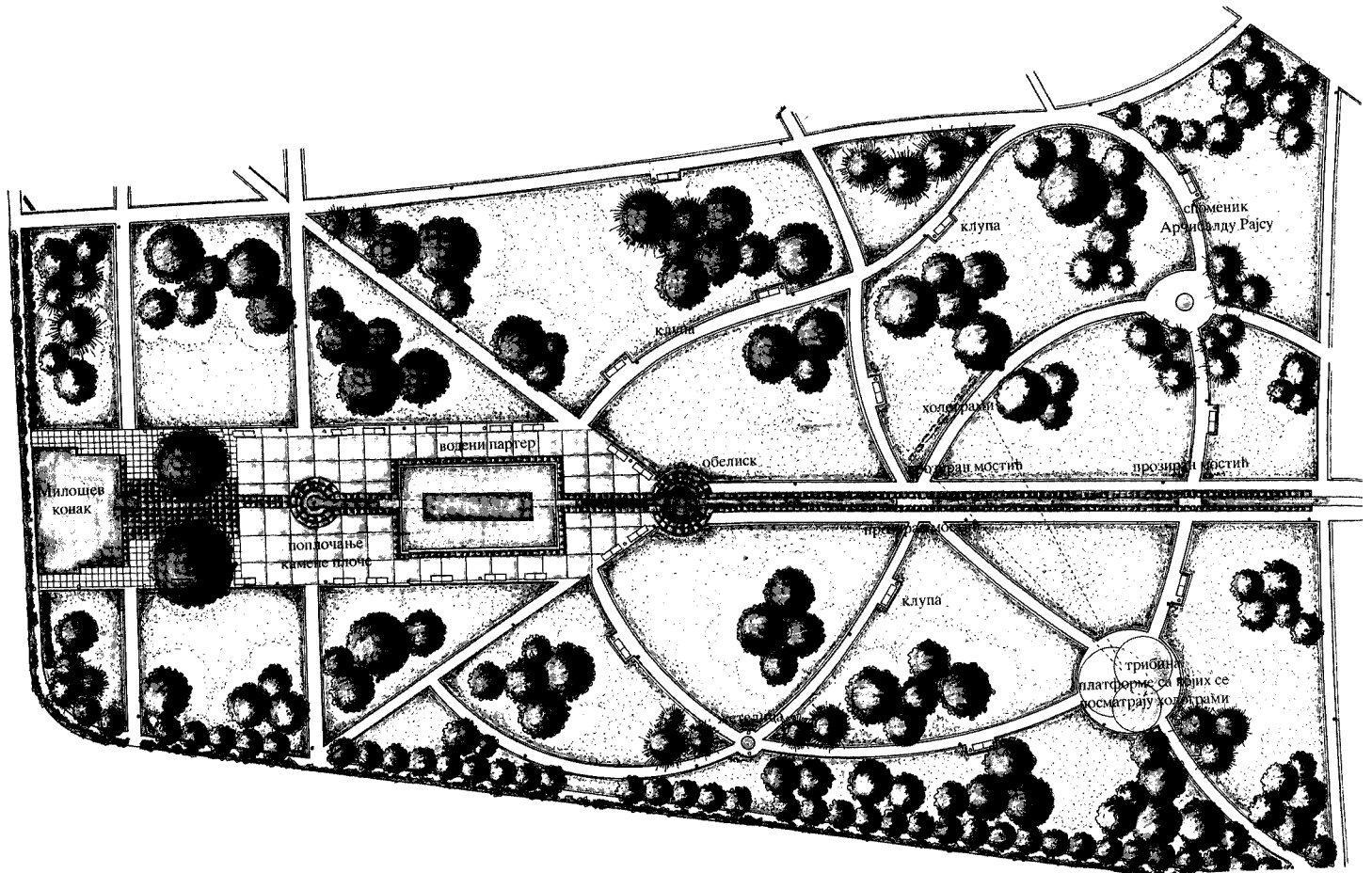
Метод рада и остварени резултати

Рад на пројекту ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер у оквиру Одсека за пејзажну архитектуру и хортикултуру састојао се из две фазе. У првој фази рада (*Landscape* анализа) студенти су се, сходно *ICOMOS – IFLA* – Повељи о историјским вртovima, бавили аналитичким истраживањима, која су имала циљ да се на основу анализа историјско-просторних и природних елемената одреде критеријуми, програм и смернице деловања за израду Пројекта ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер.

Резултат прве фазе била је израда следећих анализа:

- *Анализа историјских извора*⁹
- *Урбанистичка анализа – радионица »Урбанистички контекст простора Топчидерског парка«*¹⁰
- *Просторно-пејзажна анализа – радионица Cityscape*¹¹
- *Анализа природних услова – радионица »Природне вредности Топчидера«*¹²
- *Композициона, стилска и архитетонска анализа – радионица »Анатомија парка«*¹³

Сл. 5. Парк њог називом *Topčiderrevolution*

Резултати наведених анализа указали су да је простор Топчидера потребно третирати као јединствену просторну културно-историјску целину, без нарушавања духа простора, са објектима који захтевају значајну пажњу и бољу међусобну повезаност. Управо ти резултати, јавно презентовани и размењени с подацима до којих су дошли други учесници у пројекту, представљали су полазне програмске смернице за другу фазу рада – пројектну фазу.

Пред учеснике радионица постављен је задатак који је захтевао изналажење решења која ће, полазећи од програмских смерница произашлих из фазе анализе, обезбедити репрезентативност, привлачност и функционалност простора различитим микроамбијентима, који на примерен начин треба да истакну изузетан значај третиране културно-историјске целине.

У програмским смерницама, између осталог, наглашена је и обавеза третирања свих елемената парка, с нарочитом пажњом на целине око Коначка, Цркве, Расадника, Обелиска и потребу њиховог међусобног повезивања. Проблем комуникација третиран је и кроз задатак за успостављање веза како са непосредним окружењем,

тако и унутар самог парка, а кроз просторно, визуелно и функционално повезивање ширег окружења и ближе околине с реперима и микроамбијентима унутар парковског простора. Осим биоколошких својстава зеленила дате су и препоруке за коришћење погодности њихових естетских особина – колорита, структуре стабла, текстура лишћа, различитих фенофаза цветања, са доследном заступљеношћу њихових комбинација у композиционом концепту. При томе је истакнута потреба да се при избору биљних врста задрже и пронађу историјски заступљене врсте и испита могућност повратка и позиционирања несталих пејзажно-архитектонских елемената.

У другом делу радионице – пројектној фази – радови новоформираних група студената показали су широк спектар сагледавања проблема ревитализације Топчидера, почев од оних који су се водили строгим принципима заштите до покушаја да се простор Топчидера ревитализује у духу савремених потреба.

На основу сега постављених критеријума вредновања (очување културно-историјског духа простора; целовитост и повезаност простора и интегрисаност важних ар-

хитектонских објеката; комуникације и контекстуална уклопљеност и усклађеност парковског ансамбла са непосредним окружењем; адекватна ремодулација физичких склопова у циљу повећања употребне вредности простора; атрактивност редефинисаног парка кроз различитост и привлачност понуђених садржаја и нових облика; уклопљеност и усклађеност »старих« елемената историјског простора са савременим решењима; потенцирање визуелно-естетског идентитета, како микроамбијената тако и амбијенталних целина) – издвојило се пет радова:

– Рад, под називом *Cityscape*,¹⁴ оживљава и активира простор увођењем историјских елемената који су на савремен начин интегрисани у целину стварајући нови-стари амбијент, у коме се историја приближава посетиоцу.

– Рад, под називом *Асијерикс*,¹⁵ приказује простор у коме се истичу новопроектовани садржаји и елементи који су складу са културно-историјским духом (музеј, павиљони, воденица и др.), као и с непосредним окружењем (летња позорница, стрелиште).

– Рад, под називом *Topciderrevolution*,¹⁶ спаја прошлост и будућност, статичност и динамику, традицију и новитете и покушава да симболичком едукује посетиоце водећи их кроз Србију XIX, XX и XXI века. Као вредност рада констатована је едукативна функција простора, МЕС, жичара, као и коришћење воде у симболици главне осе – алузија на дурне историјске догађаје на овим просторима.

– Рад, под називом *Ново одело*,¹⁷ одликује поштовање духа простора, у коме се уношењем карактеристичних елемената традиционалне архитектуре и старих вртова евоцира слика старе Србије.

– Посебну вредност рада *Archimatrix*¹⁸ чини визуелизација решења – филм, који се са гледаоцем поиграва препуштајући га путовању из документарног миљеа ка савременој фикцији. Кадрови у простору (водене завесе, топијарне форме, зелене траке и др.) приказују опредељење аутора да Топчидер третирају кроз решење ослобођено стереотипа, нудећи могућност његове трансформације у савремени историјски парк.

Потенцијал студентског рада у сарадњи са службом заштите

Ентузијазам студената Одсека за пејзажну архитектуру и хортикултуру Шумарског факултета, спремних да се кроз мање формалан рад који се одвијао ван редовне наставе упусте у комплексан проблем Пројекта ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер, јасно је видљив првенствено у резултатима анализа, али и завршним радовима који показују висок степен озбиљности у приступу постављеном задатку, иако је приметно да ниједан рад није у потпуности одговорио прописаним програмским смерницама. Ипак,

резултати две фазе рада, произашли уз подршку стручњака Завода за заштиту споменика културе града Београда и сарадњу са студентима осталих факултета – учесника у пројекту, уливају наду да ће се у блиској будућности изнаћи могућности да се културно-историјској целини Топчидер врате сјај и значај који заслужује.

Драјан Вујичић, Дејан Скочајић,
Андреја Тујиунић, Александар Бобић,
Нада Павловић, Ивана Пойовић

НАПОМЕНЕ:

1] Н. Куртовић-Фолић, М. Ротер Благојевић, Р. Јадрешин-Милић, *Проучавање стилова и форми у архитектури*, Приказ рада на посебном програму 2 – Развој и теорија архитектуре и уметности на Архитектонском факултету Универзитета у Београду, Наслеђе V (2004), 156.

2] Каталог изложбе »Пројекат ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер«, Београд 2004.

3] Пројекат ревитализације просторне културно-историјске целине Топчидер реализован је у оквиру наставе на предмету *Стилови и форме у архитектури*, који представља најобимнији предмет на *Посебном програму 2 – Развој и теорија архитектуре и уметности*, а у наставу на Архитектонском факултету Универзитета у Београду уведен је пре десет година. Циљ предмета је да се кроз предавања и израду семинарских радова студенти садржајније упознају са изворним идејама, принципима, методима, просторним и стилским облицима, као и специфичним проблемима карактеристичним за поједине стилске епохе или правце у архитектури. Студенти су упућивани у значај који истраживање и познавање општег и националног градитељства има за савремено архитектонско деловање, а посебно за развијање њихове властите креативности и заснивање властитог архитектонског израза. Може се рећи да је данас, када смо сведоци све већег коришћења историјских форми у савременој архитектури, не само у свету већ и у нашој средини, то од посебне важности. У циљу унапређивања рада на предмету и праћења савремених тенденција едукације архитектура у Европи и Америци, током 2002/03. школске године студентима је омогућено да се кроз израду графичких радова (током два семестра на четвртој години студија) детаљније упознају са карактеристикама, пропорцијама и формама појединих стилских елемената, њиховом применом и повезивањем у целине, основним принципима компоновања историјских грађевина, обрадом фасадних површина, портала, прозора, венаца, атика и сл. Поред тога, студенти су вежбали да сами пројектују прочеље у духу класичне архитектуре, уз примену класичних принципа и поступака пропорционисања и обликовања стилских елемената и целине. Програмом руководи проф. др Нађа Куртовић-Фолић. Приказ предмета и рада на програму дат је у текстовима: Н. Куртовић-Фолић, М. Ротер-Благојевић, Р. Јадрешин Милић, *Развој и теорија архитектуре и уметности*, Гласник Друштва конзерватора Србије 27, Београд 2003, 191–193; Исти, *Проучавање стилова и форми у архитектури*, Наслеђе V, Завод за заштиту споменика културе града Београда, Београд 2004, 153–159.

- 4] У реализацији пројекта учествовали су: Абрамовић Никола, Анић Тања, Арсенијевић Катарина, Биговић Љубица, Биорац Биљана, Ђато Милка, Илић Зорица, Јоцић Светлана, Кривачић Јованка, Крстанић Ђорђе, Крстић Наташа, Кујунџић Косара, Лалички Урош, Мирковић Владимира, Мркоњић Ивана, Мрваљевић Марија, Николић Емилија, Николић Ивана, Обрадовић Ивана, Перовић Сања, Петровић Бојана, Петровић Светлана, Попадић Милан, Рашковић Наташа, Радовановић Бојан, Ранковић Данијела, Раонић Викторија, Самарџија Јелена, Слеччевић Петар, Стојчевић Наташа, Стојановић Ида, Утвар Жељко, Ђуричић Јелена и Чечовић Јелена.
- 5] Пројектом су руководили проф. др Нађа Куртовић-Фолић и асистент мр Мирјана Ротер-Благојевић, уз сарадњу асистента мр Ане Никезић, асистента мр Александра Игњатовића и арх. Марка Николића.
- 6] У том циљу студенти су кроз мали писани рад, есеј, и кроз дискусију износили своје виђење могућности примене класичних принципа и стилских облика у савременој архитектури.
- 7] У оквирима предмета: Пејзажно пројектовање, Историја пејзажне архитектуре, Урбанизам и просторно планирање, Планирање и уређивање предела.
- 8] Мр Драган Вујичић, Дејан Скочајић, Андреја Тутунџић, Александар Бобић, Нада Павловић, Ивана Поповић.
- 9] Иван Рајчић, Радмила Лазовић, Славица Ђурић, Катарина Вукшић, Александра Вучићевић.
- 10] Наташа Митић, Вишња Филиповић, Ана Штаљонић, Марија Јанков, Марија Ресимић, Јасмина Протић, Весна Перовић, Даница Михаљевић, Светлана Станојевић, Никола Васиљевић.
- 11] Весна Фрканец, Тијана Лукић, Надежда Перишић, Марија Шуњка, Јелена Пантелић, Бојана Извонар, Кристина Малић, Андријана Жикић, Марко Милетић, Милош Милановић.
- 12] Лидија Петковић, Мирјана Мешичек, Немања Маринковић, Зорана Матић, Марија Миловић, Марија Манојловић, Сања Милосављевић, Снежана Томић, Милорад Деспић.
- 13] Ирена Ђировић, Сања Којић, Драгиша Топаловић, Марина Милојевић, Мирјана Вулиновић, Никола Пановић, Азра Скадрак.
- 14] Надежда Перишић, Марија Шуњка, Бојана Извонар, Светлана Милутиновић, Весна Фрканец и Марко Милетић.
- 15] Наташа Митић, Марија Ресимић, Игор Лакић и Иван Рајчић.
- 16] Радмила Лазовић, Тијана Лукић, Јелена Пантелић, Марина Милојевић, Светлана Станојевић, Даница Михаљевић и Вишња Филиповић.
- 17] Бојана Млађеновић, Мирјана Мешичек, Немања Маринковић, Зорана Матић и Лидија Петковић.
- 18] Милош Милановић, Ирена Ђировић, Никола Пановић и Драгиша Топаловић.

Summary: FACULTIES OF ARCHITECTURE,
FORESTRY AND PHILOSOPHY

REVITALIZATION PROJECT FOR CULTURAL-HISTORICAL ENTITY TOPČIDER

The contribution provides the description of a school project initiated by the Institute for the Protection of Monuments of the City of Belgrade and jointly realized by students of the faculties of Architecture, Forestry and Philosophy. The Institute's idea of enhancing the accessibility and appreciation of an area such as Topčider – virtually possessing all the characteristics of a respectable public good, but failing to make itself felt as the city's integral and active part – met with appreciation from the City Council Secretariat for Culture, which funded the project. It was with pleasure and enthusiasm that professors and students set out to try their hand at a revitalization project for this cultural-historical entity. The starting-point in examining possible revitalization concepts was a critical approach to the classical heritage and the use of small structural units and ensembles with the view of producing modern architectural works that would essentially revive the original principles and humanism of classical architecture but with a freshness and vigour befitting the sensibility of modern man.

Several earlier studies that addressed the same problem failed to activate the potentials of Topčider. The proposed solutions were either very radical, to the point of degrading the cultural heritage, or they only treated individual portions instead of the whole.

The students' works showed a readiness to highlight the existing values as much as the daring to change what was liable to change. The proposed park designs based on the introduction of elements intended to make the visitor feel good – exhibition pavilions, greenhouses, souvenir shops, bicycle-sheds, belvederes, bridges, benches, or extraordinary structural components such as follies or a ceremonial entrance to the temple of nature – are easily and quickly feasible without jeopardizing the integrity of the cultural heritage.

The public appreciation of the students' designs has shown that the city may rely on students' fresh and practicable ideas for the solution of its other similar problems. Some of the problems in this particular case have, however, fallen short of being fully solved as they depend on a number of external factors. The problem of traffic above all; until an integrated strategy has been agreed upon, it will be impossible to take full advantage of the site's potentials.

The students of the faculties of Architecture, Forestry and Philosophy in Belgrade applied their hitherto acquired skills and knowledge to the problem of revitalizing the central zone of Topčider, its oldest core around the Residence of Prince Miloš, through differentiating the functions of individual sections, landscaping and designing small architectural forms, promenades, gates, park furnishings, lights etc.

The design process went through three phases. At first the students carried out an extensive historical, urban-planning and architectural analysis which provided a basis for evaluating the area as a whole and for setting guidelines for further work. The preliminary research involved the study of archival and literary sources providing information about the urban development of the Topčider area as well as fieldwork; architectural and stylistic analysis, and the state of preservation assessment, of the park, structures, monuments, fountains etc; the historical and architectural importance of structures and open spaces; the layout of structures and their interrelationships; dominant sightlines and visual interrelationships of structures that needed to be preserved or accentuated; the features and purposes of structures and open spaces, as well as a consideration of new functions of interest to the revitalization of the park; the existing traffic conditions: types and routes of pedestrian, motor, tram and rail traffic. The objective was not only to pinpoint the problems and critical points in the space, but also to identify potentials of the space, important sightlines and focal points.

In the second phase of the project the students outlined their design concept for the central zone of Topčider Park (scale 1:1000). The emphasis was on defining the secondary motor ways: vehicular access and car-parking facilities for the existing and planned structures (their interconnection and integration into the transport network as envisaged by the General Urban Plan), bicycle lanes, water streams and pools, walkways and open areas intended for recreational use, as well as on determining locations suitable for small facilities for cultural, recreational and transport purposes (such as information points, exhibition and music pavilions, open stages, cafés, greenhouses, tram stations, facilities for storing and renting bicycles etc).

In the third phase the students further elaborated their designs for the selected portion of the park including the questions of paving, green and water areas, arbours, benches, colonnades, gates, lights, fences etc; or they worked on smaller structural

facilities developing the plans, elevations, sections and site plans (scales of 1:100, 1:50 and 1:25). The design of new elements within the protected park area was guided by the desire for their materialization to be consistent with the spirit and values of a historic locale.

The students' proposals for the revitalization of the central zone of Topčider Park reveal all the diversity of their creativity inspired by classical-style architecture, ranging from the skill in modelling space and small architectural forms in accordance with the laws of historical styles to the ability uninhibitedly to intervene in a historic space through accentuating specific parts and creating modern works of an associative nature.

Although assigned with the difficult task of working out a revitalization concept for a remarkably important cultural-historical site, presently in a poor state of preservation despite many initiatives, the students may be said to have produced quality solutions, coming up with a number of fresh ideas as to the reactivation of some of the existing buildings and areas through introducing modern contents or rehabilitating the old, as well as through introducing new but small-scale, low-profile structures in order to avoid disturbance to the historic area. The engagement of students in carrying out such a complex task has thus proved to be largely justified; namely, it shows that their work can bring in some fresh ideas and simple solutions for the individual parts of Topčider Park, thereby drawing public attention to the need for revitalizing the whole.

LIST OF ILLUSTRATIONS:

Fig. 1. Design concept for the Topčider central zone – joint project by a group of architecture students

Fig. 2. Proposed design of the info-counter – by Kosara Kujundžić, student of architecture

Fig. 3. Proposed design of an open pavilion – by Biljana Biorac, student of architecture

Fig. 4. Proposed design of park furnishings – by Ljubica Bigović, student of architecture